

[K] **DE FRATSEN VAN ZANGER-SONGSCHRIJVER
ANDRÉ MANUEL**

Bijna dertig jaar geleden debuteerde de viermans-band Fratsen met originele muziek en veelzeggende teksten in de eigen taal. Blikvanger was zanger-songschrijver en gitarist André Manuel. Tien jaar en zes cd's later ging ieder zijn eigen weg. In 2014 kwamen ze in de originele bezetting (naast Manuel: Adri Karsenberg op drums en samples, Roeland Drost op toetsen, en Frits Rietman op basgitaar) weer bij elkaar om te voelen of het nog werkte – niet voor een keer of bij gelegenheid, maar *all the way*. Daaruit kwam de alom bejubelde cd *Caspar* voort. Nu is Fratsen in de ogen van oude en jonge fans op de eerste plaats de band van Manuel, een cultheld pur sang. Niet voor niets nam de überhippe Nederlandstalige rapper Typhoon een track met hem op.

André Manuel werd in 1966 geboren in Diepenheim, een artistieke enclave in het natuurschone midden-oosten van het land, waar resten van het feodale nog altijd het landschap markeren. Al zijn hele leven woont Manuel in deze idylle. In zijn tienerjaren trokken punk en postpunk voorbij met doem en gloem en schoenstaren, terwijl de Diepenheimse jeugd lol maakte in jongeren-centrum Why Don't Cha in het Pand van Janna – Manuel zou er met Fratsen liefdevol over zingen – of in het weekend naar optredens ging van streekbands die vrolijke rock-'n-roll speelden in bomvolle feesttenten. Wat dat betreft, is er niets veranderd.

Manuel was veertien toen hij zelf in een band ging spelen. In 1986 was hij medeoprichter van Fratsen. Met zijn stemgeluid en teksten viel de band meteen op. De nationale muziekindustrie geloofde na Doe Maar echter niet meer in “Nederlandstalig”. De ene na de andere band in het genre hield er noodgedwongen mee op. “Dance” dreigde een paradigmawisseling in de popmuziek te forceren. Ondertussen stond Manuel niet stil. Na een afgebroken conservatoriumstudie volgde hij zijn grote liefde, het woord. Naast de muziek maakte hij naam als geëngageerd cabaretier.

Het ging snel. In 1989 won hij de Persoonlijkheidsprijs op het Leids Cabaret Festival. Een jaar later liep hij daar weg met de Juryprijs en sindsdien kwam hij elke twee jaar met een nieuw soloprogramma. De kwaliteitsmedia omarmden

hem. Hij durfde alles te zeggen en hij zei ook alles. Het grote linkse doodknuffelen had geen vat op Manuel. De cabaretcritici konden niets met Fratsen. De popjournalisten, vóór de explosie van internet een smaaksturend gilde, keken neer op “dialectrock”. In 1996 bracht Fratsen zijn afscheids-cd *P. U. N. T.* uit.

Vanaf 1996 maakte Manuel zijn muziek met de groep Krang (“binnenstebuiten”), zoals ook zijn toenmalige theaterprogramma heette. Krang werd in 2000 gelauwerd met een Zilveren Harp voor aanstormend talent. ‘Kraaien’, hun meest iconische nummer, was een eigentijdse dodendans op het ritme van het zinken deksel dat neerkomt op een ouderwets vuilnisvat – een idee van Adri Karsenberg. Vier jaar later hield Krang ermee op.

Na 9/11 hadden Manuels theaterteksten een scherpere rand gekregen. In het jaar van de moord op Theo van Gogh publiceerde Manuel de virtuele theatermonoloog *Het tragische einde van de Nederlander zoals wij hem kennen* (Vassallucci, Amsterdam, 2004). In die tijd kwamen middelbare scholieren met hun culturele paspoorten in de aanslag naar zijn voorstellingen in de Randstad om hardop hun mening te geven. Dat overviel Manuel. Hij is geen kunstenaar van roept-u-maar.

De verandering van politieke context kreeg steeds meer weerslag op iedereen die werk maakte van humor, of humor een podium gaf. In een tijd dat het beeld alles en iedereen opslokte, meden televisiemakers Manuel als de pest. Mainstream zoals andere kritische, op de actualiteit inspelende cabaretiers, wilde hij ook niet worden. In 2008 nam hij met de koperblazerloze Ketterse Fanfare de cd *Op verzoek van de goden* op, zijn persoonlijke *best of*. Toen kwam de bankencrisis, gevolgd door de kaalslag in de kunsten.

In 2009 kwamen de mannen van Fratsen weer bij elkaar om in poppodium Metropool in Hengelo op te treden ten bate van een ernstig zieke vriend. Dat was ook het jaar van Manuels soloprogramma *Voor god noch vaderland*. In topvorm. In 2013 kon Fratsen niet ontbreken bij het veertigjarig bestaan van Why Don't Cha in Diepenheim. Inmiddels was de dvd *Komma* uitgekomen, met beelden van de Metropool-optredens. Er was geen houden meer aan.

Live vliegt Fratsen er op volle geluidsterkte in. Het publiek van alle leeftijden zingt mee alsof het om wereldhits gaat. ‘Zeg nooit nooit’ brult de

menigte als refrein bij de fratsiaanse serenade aan het heintjedavidseffect (een almaal uitgesteld afscheid). In 'Alles komt goed' passeren hilarische ongelukken ("de nudist met zijn leuter in de motorzaag"), paradoxen ("vrouwen met ambitie in de SGP") en literaire verwijzingen ("vijftig tinten schijft") de revue. In 'Zwart' verklaart Manuel zich nader als nachtmens, in 'Luie donder' als iemand die heel goed zonder al het "geploeter en gezweet" kan. 'Utopia' verwijst naar de commerciële tv-show waarin uitverkorenen onder camerabewaking een ideale samenleving vormgeven. Hier haalt Manuel op de lettergrepen van "Neder-" zwierig uit voordat hij terechtkomt op "-land", dat hij laat volgen door "van". De oplettende luisteraar meent het genre te herkennen van de borstklopperige natieliederen. Maar hier volgen na "van" niet de gebruikelijke bronnen van "trots". In 'Barbaar' roept het nieuwbakken woord "primitiefuslijer" herinneringen op aan de rapgroep Osdorp Posse met hun geniale "schijnheilhitlers". In 'Het wonderschone' zingt Manuel over quasi alledaagse geluismomenten en in 'Pastorale' feest hij om te vieren dat hij bestaat. 'Goeie gena' is daarvan de overtreffende trap.

Veeg de laag van parodie op parodie van parodie weg en *Caspar* lijkt op een nieuwe boeg. Op zijn site maneman.nl schrijft Manuel: "Zo'n vijftwintig jaar geleden sprong ik nog weleens op het podium met de gedachte dat er een wereld te veranderen was. Daar ben ik van genezen. Ik weet inmiddels hoe lastig het is om mijn eigen wereld te veranderen." In de virtuele ruimte laat hij de verhalen achter die kunnen bijdragen aan het doorgronden van zijn songs. Ook hier geen eenduidige vaststellingen. Het cd-boekje van *Caspar* bevat wat dat betreft een extra clou: "Maak geen oorlog maar muziek" is de opdracht van 'Waarachtig en wis'. Als lied vol allesbehalve naïeve waar-achtigheden haalde het de cd niet ("wis").

Vragen Manuels teksten om goede verstaanders, de muziek van Fratsen spreekt voor zich. Live zijn ze een helse machine, maar in de studio bereiken de vier samen met opnametechnicus Caspar Falke een genuanceerd stoer-teder omfloerst-helder geluid. Nu eens doet het denken aan Krang, met zijn wortels in het historisch Midden-Europese (Eisler, Weill, Brecht). Dan weer resoneert de Mississippi-delta. De geest van Rory Gallagher waart rond. Tom Waits kijkt



André Manuel, Foto Henk Treur.

over schouders. Elk lied heeft zijn eigen signatuur. De klontering van woorden en zinnen in het cd-boekje is een teken dat deze teksten muziek nodig hebben om vorm en inhoud te krijgen.

André Manuel wil dan misschien "niet alles" meer zeggen, van zijn superieure kwaliteit als vertolker van het vrije – wat bij hem klinkt als: fraaie – confronterende woord, is zijn huidige solo-programma *Het geval apart* het zoveelste bewijs. Het kneden van taal en cultuur in zelfspot en meelij gaat onverminderd door. Over zijn bereik als "Nederlandstalige artiest in Europa" klinkt hij skeptisch: "Je kunt als extra door een klein stukje België stiefelen en dat is het dan." André Manuel met de herboren Fratsen op tenminste één groot zomerfestival in Vlaanderen: organisatoren zouden erom moeten vechten.

LUTGARD MUTSAERS

www.maneman.nl, www.fratsen.info,
<http://fratsen.webstek.info> (discografie en songteksten).